

پل بروک

از اریحا تا مکزیکو

شهر و اقتصاد در تاریخ

ترجمه

دکتر جمشید برومند

فهرست مطالب

پیش‌گفتار

درباره مؤلف (۱۷). درباره مترجم (۱۸). پیش‌گفتار (۱۹). درباره این کتاب (۲۰). موضوع این کتاب (۲۱). طرح این کتاب (۲۲). سپاسگزاری (۲۴).

بخش یکم: از پیدایش شهرنشینی تا نخستین تمدن‌های بزرگ (۲۵)

فصل یکم: پیدایش پدیده شهری و اقتصاد (۲۹)

انقلاب نوسنگی (۲۹). مراحل پیدایش کشاورزی (۳۱). خاستگاه شهر و شهرنشینی (۳۴). شهرک‌های ماقبل شهری و شبه شهرها (۳۶). رابطه اقتصاد و پیدایش شهرنشینی، کشاورزی و حمل‌ونقل (۳۸). مشکل مسافت (۳۸). قبل از پیدایش کشاورزی امکان به‌وجود آمدن شهرهای واقعی هرگز وجود نداشت (۴۰). کشاورزان ساکن شهرها (۴۳). و اگر شهر به‌وجود آورنده کشاورزی بوده باشد؟ (۴۴).

فصل دوم: انقلاب شهری در خاورمیانه آغاز شد (۴۷)

زودرسی شهرنشینی و زودرسی کشاورزی (۴۷). قبل از آن که شهرنشینی واقعی به وجود آید تجارت بین‌المللی وجود داشته است (۴۸). نخستین تمدن‌های شهری: تراکم و اندازه (۵۰). شهر-دولت‌ها: رایج‌ترین نوع تمدن شهری (۵۴). از شهر-دولت‌های سومر تا شهرهای امپراتوری مصر و شهرهای بابل، ماری و ابلا (۵۵). تمدن در مصر نخست بدون شهر توسعه یافت (۵۸). فنیقی‌ها: بانیان نخستین شهرهای بازرگانی بودند (۶۱). معاش شهرهای تجاری چگونه تأمین می‌شده است؟ (۶۳). فلسطین شهرهای کوچکی که ساکنان آن کشاورزان و موکاران بودند (۶۵). دیگر تمدن‌های خاورمیانه (۶۸). در مغرب کشاورزی و شهری‌گری دیرآغاز بوده است (۶۸).

فصل سوم: خاستگاه نخستین شهرنشینی‌ها در آسیا (۷۰)

تمدن هاراپا در هند چگونه بوده و آیا بررسی آن نقطه اشتباه است؟ (۷۱). چین: کثرت کانون‌های

بخش سوم: شهر و توسعه جهان غرب (۲۷۱)

فصل سیزدهم: پدیده شهری در کشورهای توسعه یافته: ۱۷۰۰ تا ۱۹۸۰ (۲۷۵)

در اروپا در قرن هیجدهم استان‌ها تحول متفاوت و متناقضی داشته‌اند (۲۷۶). انفجار شهری قرن نوزدهم در اروپا (۲۷۸). به عنوان یک جمله معترضه، به تأثیرات معیارهایی که برای تعریف جمعیت شهرنشین مورد استفاده قرار گرفته است اشاره می‌کنیم (۲۷۹). در قرن بیستم موقعیت متضاد بوده است (۲۸۲). شهرنشینی در بقیه جهان توسعه یافته (۲۸۵). پیدایش کلان‌شهرها (۲۸۶). شهرهای بسیار بزرگ و شهرهای متوسطی که فاقد تحول عمیق مورد انتظار بوده‌اند (۲۹۱).

فصل چهاردهم: جمعیت‌شناسی شهری کشورهای توسعه یافته از قرن ۱۸ تا قرن ۲۰ (۲۹۳)

شهر، گورستان نوزادان (۲۹۴). طول عمر حتی برای بزرگسالان در شهرها کم‌تر بوده است (۳۰۰). دلایل بالابودن مرگ‌ومیر شهری (۳۰۳). دومین انقلاب جمعیتی در شهرها آغاز شد (۳۰۵). شهر سدی در برابر رشد خود (۳۱۰).

فصل پانزدهم: شهر و نخستین مراحل انقلاب صنعتی انگلستان (۳۱۲)

انقلاب صنعتی انگلستان: بررسی سریع یک پدیده پیچیده (۳۱۲). انگلستان سنتی: با وجود اهمیت تجارتی آن، کم‌تر شهری شده بوده است (۳۱۵). لندن و انقلاب کشاورزی انگلستان (۳۱۷). جایگاه شهرنشینی در پیدایش انقلاب صنعتی انگلستان (۳۲۰). شهرهای سنتی و انقلاب صنعتی (۳۲۳). به چه علت شهرهای سنتی در این جریان حضور نداشته‌اند؟ (۳۲۷).

فصل شانزدهم: شهرنشینی و انتقال انقلاب صنعتی (۳۳۰)

شهرنشینی و انتقال انقلاب صنعتی (۳۳۰). شهرنشینی و رشد اقتصادی (۳۳۲). شهرنشینی و صنعتی شدن (۳۳۴). در بعضی از موارد شهرنشینی به سرباری تبدیل شده است (۳۳۷). تداوم و استمرار شبکه شهری در کشورهای رو به انحطاط چگونه قابل توجیه است؟ (۳۴۰).

فصل هفدهم: صنعتی کردن و شهرهای قرن نوزدهم در غرب (۳۴۲)

شهرهای دوره صنعتی با شهرهای جوامع سنتی فرق داشته‌اند (۳۴۲). مخارج انسانی شهرنشینی در ارتباط با صنعتی شدن (۳۴۴). شهرنشینی و صنعتی شدن فقط زبان‌های انسانی نداشته، فوایدی نیز داشته است (۳۴۸). فرارگیری شهرها در نزدیکی معادن زغال (۳۴۹). راه آهن: شهرهای جدید و شهرهای غول‌پیکر (۳۵۰). حمل و نقل شهری نیازی که دیر احساس شد (۳۵۲). بررسی اجمالی تاریخ حمل و نقل شهری (۳۵۳). امکان بلندمرتبه‌سازی توسط صنعت و یافتن راه‌حل برای مشکلات دیگر (۳۵۷). صنعتی شدن و پیشرفت‌های کشاورزی شهری شدن را به وجود آورد (۳۶۱).

فصل هجدهم: شهری شدن جهان توسعه یافته در قرن نوزدهم (۳۶۳)

شهری شدن سریع بوده اما به گونه‌ای نابرابر صورت گرفته است (۳۶۳). پیدایش شهرهای جدید (۳۶۴). شهرنشینی اروپا در قرن نوزدهم (۳۶۶). کشورهای جدید چه نقشی داشته‌اند؟ (۳۶۷). نخستین حرکت شهرنشینی در روسیه (۳۶۹). شهرنشینی سریع کشورهای توسعه یافته غیراروپایی (۳۷۰).

شهرنشینی آمریکا، گذار از عصر درشکه به اتومبیل (۳۷۱). کشاورزی نیز بر رشد جمعیت شهرنشین تأثیر داشته است (۳۷۴).

فصل نوزدهم: شهرنشینی جهان توسعه یافته در قرن بیستم (۳۷۷)

گرایش‌های شهرنشینی بین سال‌های ۱۹۱۰ تا ۱۹۸۰ (۳۷۸). در سال‌های ۱۹۳۰ شهرنشینی در اروپا و آمریکای شمالی ثبات داشته اما در اتحاد جماهیر شوروی و ژاپن پیشرفت کرده است (۳۷۹). رشد انفجاری اقتصاد در سال‌های ۱۹۴۶ تا ۱۹۷۵ (۳۸۲). آیا رفتارهای فردی در رابطه با شهر فرق کرده است؟ (۳۸۳). رشد و ثبات شهرهای بسیار بزرگ (۳۸۶). اندازه مطلوب و حد نهایی اندازه شهرها (۳۸۸). شهرهای جدید (۳۸۹). اتومبیل و انفجار شهرها (۳۹۲). در شهرها خدمات بر فعالیت‌های دیگر برتری یافته‌اند (۳۹۴). «روستایی زیستن در کنار مجتمع‌های صنعتی» (۳۹۶).

فصل بیستم: ابداعات فنی و شهر (۳۹۸)

فنون، علم و انقلاب صنعتی (۳۹۹). ابداعات فنی و رشد اقتصادی (۴۰۱). ابداعات فنی و شهر (۴۰۲). شهر و انتشار ابداعات فنی (۴۰۵). آیا اندازه شهرها در انتشار ابداعات فنی تأثیر داشته است؟ (۴۰۷).

فصل بیست و یکم: شهرنشینی و توسعه اقتصادی در جوامعی که انقلاب صنعتی به آن‌ها راه یافت (۴۱۰)

حدود شهرنشینی در اوایل انقلاب صنعتی (۴۱۱). توسعه اقتصادی و شهرنشینی به هم وابسته بوده و رابطه تنگاتنگی داشته‌اند (۴۱۳). شهرنشینی و توسعه اقتصادی در قرن‌های نوزدهم و بیستم: قطعیت‌ها و همچنین ابهام‌ها و مجهولات (۴۱۶). شهر و ابداعات (۴۱۶). ابداعات فنی شهری و توسعه کشاورزی (۴۱۷). شهر و تقاضای مواد کشاورزی (۴۲۰). شهر و پول (۴۲۱). شهر و ترفیع اجتماعی (۴۲۲). شهر و اندازه بازار برای کالاهای صنعتی (۴۲۳). جمع‌بندی کلی (۴۲۵).

بخش چهارم: پدیده شهر و جهان سوم (۴۲۷)

فصل بیست و دوم: شهرهای آسیا نظام‌های اجتماعی-اقتصادی متفاوتی با اروپا داشته‌اند (۴۳۱)

هند: شکوفایی شهری در دوره امپراتوری مغول (۴۳۱). چین از ۲۰۰ ق.م تا ۱۸۵۰ میلادی تاریخ شهری اقتصادی متضادی داشته است (۴۳۵). سطح شهرنشینی در چین از قرن دوازدهم زیاد بوده است (۴۳۶). آیا برنج عامل شهرنشینی بوده است؟ (۴۳۸). انفجار جمعیت، سقوط شهرنشینی، نبود انقلاب کشاورزی (۴۴۰). یکی از محدودیت‌های جوامع سنتی (۴۴۲). ژاپن جامعه‌ای شهری شده بوده است (۴۴۳). آیا آسیای جنوب شرقی، مدیترانه آسیا بوده است؟ (۴۴۵). شیوه تولید آسیایی و شهرهای آسیا (۴۴۷).

فصل بیست و سوم: پدیده شهری در خاورمیانه و مغرب قبل از قرن نوزدهم (۴۵۰)

قسطنطنیه، انتقال از اروپای مسیحی به خاورمیانه مسلمان (۴۵۰). بیزانس: معاش و اقتصاد شهری (۴۵۴). شهرهای جهان اسلام (۴۵۵). اسلام و انتشار پدیده شهری (۴۵۵). اسلام، اقتصاد، فنون و شهرنشینی (۴۵۹). ویژگی‌های پدیده شهری اسلام (۴۶۰). آیا شتر یک پیشرفت فنی در مقایسه با وسیله نقلیه چرخ‌دار بوده است؟ (۴۶۲). در امپراتوری عثمانی به چه دلیل متروپل گسترش یافته و حومه و شهرها رو به انحطاط نهاده است؟ (۴۶۳).

فصل بیست و چهارم: استعمار سنتی و شهرنشینی از ۱۴۹۰/۱۵۳۰ تا ۱۷۸۰/۱۸۱۵ (۴۶۷)

شکاف انقلاب صنعتی (۴۶۷). از آمریکای پیش از کلمب تا آمریکای لاتین نگرشی به یک دگرگونی اساسی جمعیتی (۴۶۹). در دنیای جدید استعمار باعث شهرنشینی شد (۴۷۰). شبکه شهری ایجاد شده، با گذشته پیوند نداشته است (۴۷۱). از معدن شهرها، تا شهرهای صادرکننده محصولات گرمسیری (۴۷۲). آفریقای سیاه و مناطق کوچک محصورشده اروپاییان (۴۷۷). جریان دیگر مبادله برده (۴۷۹). دو مورد استثنایی: دو جزیره کوچک شهری مستعمراتی (۴۸۰). دژها و شهرک‌های ایجاد شده، در مقیاس کل آفریقا، نقش کمی در رشد شهرنشینی داشته‌اند (۴۸۱). در آسیا، حضور اروپاییان بسیار محدود بوده است (۴۸۲).

فصل بیست و پنجم: استعمار مدرن و شهرنشینی در آسیا و مغرب: بین سال‌های ۱۷۸۰/۱۸۱۵ تا ۱۹۳۰/۱۹۴۰ میلادی (۴۸۶)

تأثیرات غیرصنعتی شدن و استعمار در آسیا (۴۸۷). رشد شهرهای صادراتی را رکود شهرهای سنتی جبران کرده است، مورد هند (۴۸۹). سقوط سطح معیشت شهرنشینان در هند (۴۹۱). چین نیمه مستقل، مرحله منفی شهرنشینی داشته است (۴۹۲). در بقیه آسیا چگونه بوده است؟ (۴۹۵). اندونزی و آسیای جنوب شرقی (۴۹۶). آیا استعمار در آسیا عامل شهرنشینی بوده است؟ (۴۹۸). مغرب: استعمار جمعیتی (۴۹۹). استعمار در مغرب شهری‌کننده بوده است (۵۰۰). پنبه و شهرنشینی مصر (۵۰۲).

فصل بیست و ششم: استعمار مدرن و شهرنشینی در آفریقای سیاه و آمریکای لاتین: بین سال‌های ۱۷۸۰/۱۸۱۵ تا ۱۹۳۰/۱۹۴۰ میلادی (۵۰۴)

آفریقای سیاه، از پایان برده‌فروشی تا استثمار (۵۰۴). نخستین پایه‌های استعمار در جزایر کوچک تولید شکر مستحکم شد (۵۰۶). آفریقای سیاه: استعمار و شهرنشینی (۵۰۹). آمریکای لاتین: «دوره فجاج» و رشد (۵۱۲). صنعتی شدن و شهرنشینی (۵۱۳). آمریکای لاتین اواخر قرن نوزدهم، به جهان سوم نیمه دوم قرن بیستم تغییر شکل داد (۵۱۶). به احتمال رشد شهری جهان سوم در قرن نوزدهم باعث توزیع عادلانه درآمدها شده است (۵۲۰).

فصل بیست و هفتم: تورم جمعیت شهری جهان سوم در قرن بیستم (۵۲۱)

نقطه‌های شروع متفاوت، اما تحول همگون بوده است (۵۲۳). به اجرا درآوردن سیاست‌های شهری مختلف در چین (۵۲۶). آیا چین بعد از مائو سیاست شهری جدیدی داشته است؟ (۵۲۹). تمرکز شهرهای بسیار بزرگ در جهان سوم (۵۳۱). عکس تحول جمعیتی خیلی کم صورت گرفته است (۵۳۵).

فصل بیست و هشتم: عوامل تورم جمعیت شهرنشین در جهان سوم (۵۳۸)

تراکم بسیار شدید جمعیت کشاورز (۵۳۸). تفاوت قابل توجه حقوق شهرنشینان و روستاییان (۵۴۱). آموختن و مهاجرت به شهر (۵۴۳). شهرهای جهان سوم: از مرگ‌ومیر زیاد، تا رشد سریع طبیعی جمعیت (۵۴۴). مرگ در شهر (۵۴۵). زاد و ولد در شهر (۵۴۹). بیلان طبیعی جمعیت: یکی از عوامل افزایش تورمی جمعیت شهرنشین (۵۵۰). دلایل دیگری که افزایش تورمی جمعیت شهرنشین را توجیه می‌کند (۵۵۱). با این همه عوامل زیان‌بار، چرا آسیب‌ها و خسارات بیش‌تر نبوده است؟ (۵۵۳).

فصل بیست و نهم: پیامدهای افزایش تورمی جمعیت شهرنشینی (۵۵۵)

شهرنشینی بدون توسعه اقتصادی (۵۵۷). شهرنشینی بدون صنعتی شدن (۵۵۹). تضاد: توسعه شهری بدون رشد تولید کشاورزی (۵۶۱). کمبود شدید مشاغل شهری از پیامدهای اجتناب‌ناپذیر افزایش جمعیت شهرنشین است (۵۶۲). رم‌های بدون امپراطوری (۵۶۵). بیکاری شهری در چین (۵۶۶). بزرگ‌حجمی خدمات (۵۶۷). بخش غیررسمی اقتصاد (۵۶۸). حلبی‌آبادها (۵۷۰).

فصل سی‌ام: شهرنشینی و توسعه اقتصادی در جهان سوم (۵۷۴)

شهرنشینی و توسعه اقتصادی جوامع سنتی جهان سوم آینده: ابهام‌ها (۵۷۴). شهرهای مستعمراتی و توسعه: در این شهرها تأثیرات منفی استعمار بیش‌تر بوده است (۵۷۶). مورد آمریکای لاتین (۵۷۸). شهرنشینی و توسعه اقتصادی جهان سوم (۵۷۹). توسعه نیافتگی و جنبه‌های مثبت شهرنشینی (۵۸۰). شهرنشینی زیاد و توسعه (۵۸۳). آیا موانع برگ‌های برنده نیز هست؟ (۵۸۵). بخش غیررسمی اقتصاد، برگ برنده‌ای برای اقتصاد بوده یا بیکاری را پنهان می‌کرده و به آن تغییر شکل می‌داده است؟ (۵۸۶). آیا حلبی‌آبادها و پیرانه‌های امید هستند یا غده‌های خطرناکی که باید ریشه‌کن شوند؟ (۵۸۸). آیا شهر مانعی در برابر توسعه است؟ و آیا کشاورزی می‌تواند راه‌حلی برای توسعه باشد؟ (۵۸۹).

نتیجه‌گیری کلی (۵۹۳)

جهان سنتی بسیار زود و بسیار زیاد شهری شده بوده است (۵۹۴). جهان شهری: بی‌ثباتی‌ها و ثبات‌های آن (۵۹۶). شهر با خوبی‌ها و بدی‌های آن (۵۹۷). شهر سنتی و محدودیت‌های کشاورزی (۵۹۷). شهرهای سنتی و «توسعه اقتصادی» (۵۹۹). شکاف انقلاب صنعتی (۶۰۱). شکاف در انگلستان آغاز شد (۶۰۳). نقش رشدیابنده شهر در توسعه (۶۰۵). شهر، روستا و مرگ: انقلاب صنعتی تا مدت‌ها در اساسی‌ترین مسائل تغییر ایجاد نکرد (۶۰۶). استعمار اروپایی و شهر (۶۰۶). آیا شهر متحد استعمار بوده است؟ (۶۰۸). رشد بی‌سابقه جمعیت شهرنشین (۶۰۹). پیامدهای تورم جمعیت شهرنشین (۶۱۱). شهر جهان سوم فاقد عوامل توسعه اقتصادی بوده است (۶۱۱). فردا چگونه خواهد بود؟ (۶۱۳).

پیوست: روش‌شناسی و منابع (۶۱۹)

الف. نگرش عمومی (۶۱۹). ب. شهرها: تعداد و جمعیت آن‌ها (۶۲۱). ج. برآورد جمعیت شهرنشین (۶۲۴). د. جمعیت کل (۶۲۵). ضریب‌های خطای ارقام جمعیت شهرنشین (۶۲۶).

کتابنامه (۶۲۹)

در این پژوهش، برای سنجش میزان آلودگی هوا در شهر تبریز، از روش‌های مختلف استفاده شده است. در این راستا، با استفاده از روش‌های مختلف، میزان آلودگی هوا در شهر تبریز سنجش شده است. در این راستا، با استفاده از روش‌های مختلف، میزان آلودگی هوا در شهر تبریز سنجش شده است. در این راستا، با استفاده از روش‌های مختلف، میزان آلودگی هوا در شهر تبریز سنجش شده است.

یکی از موضوعات پرشور، جذاب و دلفریب تاریخ بشر داستان شهر و پیدایش آن است. پیدایش شهر و شرایطی که باعث به وجود آوردن آن شد، بی‌گمان یکی از پراهمیت‌ترین دوره‌های تاریخ بشر است. پیدایش پدیده شهر و شهرنشینی دارای همان اهمیتی است که وقوع انقلاب صنعتی در دوره معاصر اگر شهر در دوره‌های دور به وجود نیامده بود، به احتمال قوی انقلاب صنعتی نیز تحقق نمی‌یافت. پیدایش شهر به این جهت یکی از پراهمیت‌ترین دوره‌های تاریخ بشر است که بدون شهر تمدن و ترقی نیز وجود نمی‌داشت. و اگر بگوییم بدون تمدن امکان پیدایش شهر وجود نمی‌داشت، بدین معنی است که شهر و تمدن عمیقاً به هم وابسته‌اند و با هم رابطه‌ای تنگاتنگ دارند.

از آن‌جا که شهر و تمدن عمیقاً به هم وابسته‌اند، با پیدایش پدیده شهر باب جدیدی گشوده شد و شهر با اقتصاد پیوند خورد. این کتاب به بررسی رابطه شهر با اقتصاد می‌پردازد و آن را در دوره‌های مختلف به پژوهش می‌گذارد. چه عواملی باعث پیدایش شهرها گردید؟ یا بهتر بگوییم، چه شد که بعد از میلیون‌ها سال حضور بشر در کره زمین نخستین کانون‌های شهری به وجود آمد؟ این پرسش‌ها پاسخ خود را در نبود کشاورزی، فقدان مواد غذایی ذخیره‌شونده، بی‌حرکتی و پراکندگی جمعیت می‌یابند. واقعیت این است که چون کشاورزی وجود نداشت، یا مواد غذایی نیز به اندازه کافی تولید نمی‌شد یا فقط نیازهای گروه معدودی از افراد را رفع می‌کرد و مازاد تولید برای نگه‌داری کردن و انبارکردن وجود نداشت و مردم به صورت گروه‌های کوچک در سرزمین‌های پهناور در حرکت بودند.

نخستین فصل کتاب به بررسی پیدایش پدیده شهر می‌پردازد و نکات توضیحی لازم